

ВАСИЛЬ

ВИЛУЧЕНО

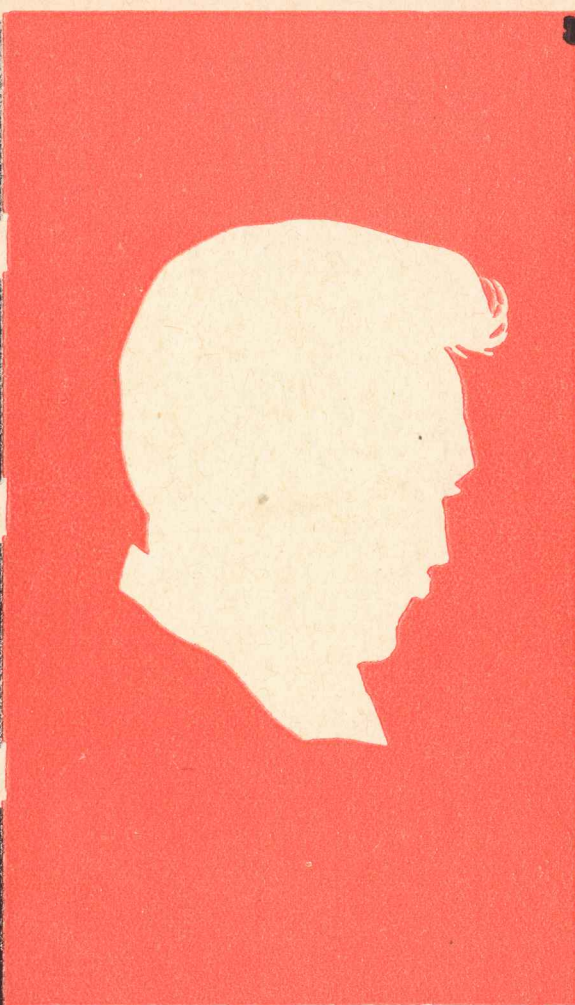
Д В О У

МОЛОДИЙ

БІЛЬШОВИК

ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ

БЛАКИТНИЙ

расп

ВИЛУЧЕНО

ШКІЛЬНА КНИГОЗБІРНЯ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

В. БЛАКИТНИЙ (ЕЛЛАН)

ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ

Упорядкував Ол. ПОПІВ

МОЛОДИЙ БІЛЬШОВИК
ХАРКІВ

1931

Бібліографічний опис цього видання вміщено в „Літописі Укр. Друку“, „Картковому репертуарі“ та інших покажчиках Української Книжкової Палати

Укрголовліт № 1230/Д. 13/Х 1930.
Зам. № 2409. Тираж 20000.

ЖИТТЯ І ТВОРЧИСТЬ В. БЛАКИТНОГО

Блакитний (Еланський) Василь Михайлович народився 1892 року в селі на Чернігівщині в попівській родині. Та вже малим хлоп'ям лишився Василь сиротою по смерті батька, і з того часу злидні посіли родину Еланських. З великими труднощами пощастило малому Еланському вступити до Чернігівської бурси, а потім до семінарії. Це були тоді такі попівські школи, де за дурювали голови молодим поповичам, щоб вивчити їх на попів і зробити з них прислужників тодішнього капіталістичного ладу.

Та з ранніх літ зазнавши і в своїй родині і в оточенні злиденного, нужденного життя, юнак Еланський вже з шкільної лави відчуває ненависть до гнобителів трудящого люду, бунтує проти тодішнього шкільного начальства, бере участь у самоосвітніх гуртках учнівської молоді як організатор або активний їх учасник і готує себе не до попівської, а до цілком іншої діяльності.

У глухому тоді місті Чернігові буйно проростали українські шовіністичні настрої. Тому не дивно, що молодий Еланський на перших порах захоплюється національним питанням, але навіть і тоді під вплив цих настроїв він не попадає, бо щораз гостріше ставали перед ним питання соціальні, і він пробує зв'язувати

навіть свою самоосвітню роботу з роботою серед селянства, а це спонукало його до читання соціалістичної літератури. Вже відтоді він зв'язується з гуртком російської соціально-демократії, що пізніше з його кіл вийшло кілька більшовиків. Вже коли Еланському було дев'ятнадцять років, місцеві представники царського уряду беруть його під догляд поліції, як „неблагонадійну“ людину — революціонера.

Не кінчивши семінарії, Еланський лишає чорний шлях попівства, щоб стати потім на червоний шлях революції.

Він вступає до Київського комерційного інституту, де знову бере велику участь у громадсько-політичному житті і швидко пристає до студентської організації української партії есерів.

Рік нашої революції застає Еланського в Чернігові керівником численної соціалістичної юнацької спілки та активним членом громадсько-політичних організацій. Після Лютневої революції він весь віддається революційній праці, тримаючи зв'язок з більшовиками проти меншовиків, а в своїй партії (українських есерів) він разом з Михайличенком, Заливчим та іншими товаришами утворює ліве крило, що співчуває більшовикам і в деяких справах виступає разом з ними. З цього часу він виступає вже як відомий революціонер під прізвиськом Блакитного.

Посідаючи в ЦК українських есерів ліве крило, Блакитний бореться за заведення радянського ладу на Україні, гостро виступає проти буржуазно-куркульської Центральної Ради, а коли цей жалюгідний „уряд“ утік з Києва, то Блакитний завзято береться за радянську роботу як член Київської ради робітничих і селянських депутатів.

Українські есери як партія дрібнобуржуазна швидко зненавиділи Блакитного за його „більшовицькі“ настрої та радянську роботу, оголосили його зрадником України і були б його покарали, та не встигли: наступив гетьманський переворот, і вже гетьманці посадили до в'язниці Блакитного та Михайличенка. Тоді саме ліва частина українських есерів остаточно пориває зв'язки з правою куркульсько-міщанською частиною цієї партії і утворює ніби нову партію — „боротьбистів“ — за назвою своєї газети „Боротьба“, що її останнє число, видане ще перед гетьманщиною за участю Блакитного — з гаслами соціалістичної революції, — було дуже популярне, особливо в масах якнайбіднішого селянства.

По виході з в'язниці Блакитний входить до складу ЦК боротьбистів і веде надзвичайно активну роботу, борючись за встановлення радянської влади на Україні. Як уповноважений ЦК боротьбистів він працює в гетьманському заплілі по черзі в Одесі, Києві, Харкові й Полтаві. За його найближчою участю в Полтаві організується повстання, захоплюється Полтаву й оголошується там радянську владу. Але жовтоблакитні контрреволюційні банди несподівано насуваються на Полтаву, розганяють об'єднаний більшовицько-боротьбистський ревком, і тов. Блакитний знову попадає до в'язниці.

Та швидко радянське військо ліквідувало контрреволюцію на Полтавщині, визволило тов. Блакитного, і уже тоді, зрозумівши на практичному досвіді революційної боротьби, яке значіння має єдина керівна рука комуністичної партії в революції, він один з перших членів ЦК боротьбистів подає думку про konieczність влиття боротьбистів до лав єдиної КП(б)У.

За другої радвлади тов. Блакитного обирається на члена ЦВК'у, а, крім того, він працює за редактора центрального органу боротьбистів „Боротьба“.

Насувалась денікінщина. Більша частина ЦК боротьбистів лишається в запіллі, в тім числі і тов. Блакитний, що бере участь у повстанських загонах, головне в селянських, і веде підривну роботу в тилу денікінщини. Блакитного зобов'язано видавати запільну літературу та підтримувати зв'язки з іншими запільними партіями. Чорна провокація та до того ще й деяка небережність революціонерів призвели до того, що денікінська контррозвідка натрапила на сліди запільної праці боротьбистів, заарештувала Михайличенка, Чумака та інших, немилосердно їх мучила й розстріляла. Блакитному пощастило винкнути арешту і він перекидається на Правобережжя в гущу якнайбіднішого селянства — в партизанський повстанчий рух як його керівник і організатор.

По ліквідації денікінщини Блакитний знову редагує „Боротьбу“, видає революційну літературу, веде активну громадсько-політичну працю. Революційний досвід та зв'язки з робітничою клясою остаточно переконують його і весь ЦК боротьбистів в тому, що лише пролетаріят та його авангард — ленінська комуністична партія більшовиків — можуть утворити радянську владу і збудувати соціалізм за підтримки неможливого селянства, в спілці з середняком. Боротьбисти в березні 1920 року ліквідують свою партію і вливаються до лав КП(б)У. Видатну роль в цьому історичному факті об'єднання комуністичних сил української революції відіграв Блакитний, що вітав від боротьбистів конференцію КП(б)У. Блакитного брано до складу ЦК компартії України і призначено на

завідувача відділу роботи на селі і на редактора „Селянської Бідноти“.

Підчас наступу білополяків та петлюрівців на Радянську Україну ЦК КП(б)У командує тов. Блакитного на фронт, де він і веде широку роботу серед неможликих та наймитів, роз'яснюючи їм всі контрреволюційні махінації Петлюри, поширюючи на фронті та в тилу ворожого війська сотні тисяч листівок, що змальовували справжню клясову суть петлюрівщини.

Проте подібну агітаційну роботу треба було розгорнути по всій Україні, щоб остаточно з'ясувати трудящим масам всю брехливу і клясово-ворожу політику петлюрівців, куркульні, міщансько-обивательських кіл націоналістичної української інтелігенції тощо та виявити до кінця й запровадити в найглибші верстви українського пролетаріату та якнайбіднішого селянства гасла соціалістичної революції, гасла радянської влади. На цю роботу відкликається з армії тов. Блакитного і призначається на голову Державного Видавництва, а потім і на редактора всеукраїнської газети „Вісти“.

Радянська Україна знала тов. Блакитного в першу чергу як організатора і беззмінного редактора газети „Вісти ВУЦВК“. Протягом п'яти років самовідданої роботи в справі будування газети й утворення радянської української суспільности тов. Блакитний віддав цьому всі свої сили, кожен нерв свій, увесь запал чутливої, тонкої й талановитої своєї натури.

Важка це була робота. Матеріальна скрута, в якій перебували тоді Україна й Росія після попереднього господарювання хижаків-капіталістів та поміщиків, після імперіалістичної війни та всіх контрреволюційних навал і бандитських наскоків на радянську владу, — створювала надзвичайно важкі умови в роботі тов.

Блакитного як редактора „Вістей“. До того долучався ще брак журналістів, письменників, дописувачів. Доводилося самому редакторові майже в кожному числі газети, крім передової статті, вмщати ще й власні фейлетони у віршах, сатири, байки тощо.

Проте тов. Блакитний бачив, що одних його сил замало для створення гарної газети, що конче потрібно готувати нові кадри радянських українських літераторів і журналістів. Ось що пише про це один з сучасних громадсько-політичних діячів (Ф. Таран):

„Блакитний з усім блакитнянським запалом та елланівським чуттям поринув в організацію молодих літературних сил, що мали стати справжніми творцями нової робітничо-селянської радянської літератури, бути водночас і газетними робітниками. Ми бачимо, як він бере участь в організації пролетарських письменників, шукаючи організаційних форм та ідейного змісту для їхньої роботи. Шукання цих форм привело його до організації пролетарських письменників „Гарт“, що за безпосереднім керівництвом Блакитного зібрав навколо себе всі кращі революційні письменницькі українські сили, остаточно закріпившись на позиціях радянського будівництва, на позиціях творення робітничо-селянської радянської культури. Для виховання та організації цих молодих паростків радянської культури Блакитний організує при газеті „Вісті“ спеціальний культурницький додаток „Література, Наука і Мистецтво“, де веде й теоретичну підготову і практичну роботу письменників, літераторів, поетів. Для кристалізації їх та скерування творчої уваги своєї письменницької організації Блакитний штовхає „Гарт“ на шлях роботи серед робітничої аудиторії в робітничих клубах. Та нова організація не обмежується лише на

творенні пролетарської літератури. І інші галузі мистецтва, як сценічне, образотворче, нарешті вокальне,— всі вони вкладаються в організаційні схеми Блакитного, всі вони організують свої „гарт“, або організації близькі своїми напрямками до загальної лінії „Гарту“.

Цей гартянський обруч широко-громадських форм на фронті творення робітничо-селянської радянської культури — одна з найбільших заслуг Блакитного перед робітничо-селянськими масами України.

Гартянський громадський колектив, що купчився навколо газети „Вісті“ та навколо літературного додатку до газети, створив уже ту творчу атмосферу, що дала змогу дійсно ставати газеті читабельною, цікавою. Але лише на цих письменницьких, здебільшого інтелігентських, колах не можна було будувати великої щоденної радянської газети. Треба було, крім цього, створити навколо газети широкий робітничо-селянський обруч співробітників та читачів з самих таки робітників та селян. Така форма є робселькорія. І Блакитний на всю широчінь поставив цю справу у „Вістях ВУЦВК“. Спочатку дописами з місць більш-менш кваліфікованих дописувачів газета поволі почала просуватись та читатись чимраз нижче та нижче. За цими уже кваліфікованими дописами потяглися відгуки з місць, зав'язалися перші ниточки українського сількорства. З великою радістю зустрічав Блакитний появу перших справжніх сількорів з глибин села, з прикормя селянської дійсності.

За допомогою виступів „Гарту“ на фабриках та заводах почали приходити до редакції і активісти робітники, робкори, що потім день від дня, збільшуючись в своєму числі, завойовували і для себе почесне місце у „Вістях ВУЦВК“. Так під керівництвом Блакитного

„Вісти“ зростали, дійсно, у велику щоденну, добре поставлену і вже читабельну газету.

Член ЦК КП(б)У та член ВУЦВК'у всіх скликань, відповідальний і активний виконавець багатьох найважливіших бойових і будівничих доручень комуністичної партії й радянської влади, безпосередній учасник численних боїв за радянську владу на Україні, основоположник організації пролетарських письменників „Гарт“, ідеологічний керівник діячів жовтневої літератури й мистецтва на Україні, організатор і редактор газети „Вісти“ і журналу „Всесвіт“ і, нарешті, один з видатних пролетарських поетів на Україні — такі заслуги тов. Блакитного і як революціонера-борця, і як будівника організатора влади трудящих, і як каменяра української пролетарської культури.

„Усе це — і літературна робота, і культурницькі плани радянзації мистецтва, і громадсько-культурна робота, все це зв'язувалось з основною ідеєю боротьби за зміцнення робітничо-селянської соціалістичної України, все це у Блакитного входило в обсяг радянського будівництва. Кинутий на цей важливий фронт волею партії, Блакитний кожен крок свій, кожную думку здійснював, маючи на увазі саме інтерес зміцнення партії, зміцнення радянської влади.

Як член ЦВК Союзу та член ВУЦВК'у Блакитний активно брав участь у всіх ділянках радянського життя. Він, як редактор органу уряду, завжди бувши в курсі справ, чутливо озивався на кожную нову думку, на кожне нове слово. Не минало жодної сесії ВУЦВК'у, а потім і ЦВК СРСР, де б Блакитний як державний муж не брав участі у розв'язанні пекучих проблем, що стояли перед радянською державою, перед радянською владою.

Блакитний як борець за соціалістичну революцію, як будівник радянської держави блискуче знав і ролю партії в цьому будівництві. Він як член компартії однаково поважно ставився до виконання своїх партійних обов'язків, будши на чільному місці члена ЦК, і так само поважно виконував і прості, але тяжкі обов'язки і рядового члена компартії. Він завжди був дисциплінованим, витриманим комуністом-ленінцем“ (Ф. Таран).

Його хворе серце (хронічний ендокордит) не витримало надмірного навантаження від величезної роботи, що її брав на свої плечі Блакитний. Протягом останніх місяців свого життя він уперто боровся із своєю хворобою, дивуючи лікарів, що не знали, в чім ця життєвість могутньої натури революціонера-борця.

4 грудня 1925 року згасло навіки яскраве, повне запалу й боротьби життя В. М. Еланського-Блакитного.

У цій збірочці подається лише частина поетичного доробку Блакитного. Найповніше видання його творів вийшло 1929 року (ДВУ). Проте вже з цієї збірочки можна бачити основні мотиви творчості пролетарського поета. Тут їх розбито на шість розділів.

У першому розділі подано найяскравіші пісні боротьби — від чотирьох рядків „В житті горю“ ще юнака Блакитного (1912 року) до революційного маршу:

Барабани б'ють,
Трублять труби Комуни —
Кличуть, зовуть:
В путь, в путь, в путь!
В лави залізні юних!

Ці пісні яскраво показують, як справді горів наш поет вогнем боротьби. Образи „горіння“, „огню“ палахкотять тут майже в кожній поезії. Звуки для поета

здаються „огнями - вдарами“ („Червоні плями“), юнацтво, на думку поета, мусить гартуватися „в огні“ („Юний лад“), і ці наші „горять“ („Вперед“), кров „горить, мов огонь троянди“ („Краса“), прапор шовковий „розіллявся вогнями“ („Тупого болю“), „ми стоїмо на кордонах вогневою стіною“ („Барабани б'ють“) і т. д. Червоним полум'ям революції горять ці пісні боротьби.

Другий розділ становлять поезії, що малюють боротьбу за Жовтень — отой, за висловом поета, „буряний розмах“ („На чатах“), що його утварили самовіддані „коханці комуни, заводів вірні слуги й друзі“ („Баляда про любов“). У цих поезіях революційно - поетична творчість Блакитного набуває особ. ивої гостроти, бо він же і сам був безпосереднім учасником цього буряного розмаху.

Боротьбу за всесвітню революцію, боротьбу закордонного пролетаріату проти своїх капіталістів і поміщиків, важкий стан трудящих під владою капіталу — все це змальовано в третьому розділі цієї збірки. Закінчується він поемою „Електра“, що в ній висловлюється глибоку віру поета в те, що „скоро - скоро“ Червона Зоря засяє на всьому світі.

Розділ четвертий малює соціалістичне будівництво в радянських країнах. Поет радісно вітає „новий день“, по - робітничому „засукавши по лікті рукава“ („Ранок“), він бачить нову соціалістичну Україну „в Будучині“, що її збудує пролетаріат („Україні“); він знає, що наша

Земля рясніє Чумками,
Михайличенками росте
І гарту полум'ям і віте...
Бує молодість здорова...
Кладе основи кам'яні...

Нарешті, останні два розділи — „Сатири“ і „Байки“ — показують зразки того, як наш поет умів

Сипнути ворогові приском
Гарячих іскор по очах...

Він добре розумів, що

В час відпочинку полоскоче
Веселе слово грудей міх.
Коли робочий люд регоче,
Навряд чи буде пану сміх.

Це „веселе слово“ Блакитного спрямоване до виправлення наших помилок, до поліпшення нашого соціалістичного будівництва.

Такий В. Блакитний в своїй поетичній роботі. Ця робота була нерозривно зв'язана з його діяльністю революціонера - борця, комунара.

В ЖИТТІ ГОРЮ

(Пісні боротьби)

В ЖИТТІ ГОРЮ

В житті горю... Життя люблю.
— І лоскіт сміху, і терпкі сльози,
І кожву радощинку п'ю,
Як сонце п'є ранкові роси.

МОЛОДІ ПРИВІТ

Учорнів червоний стяг.
Червоніє довгий шлях.
Заклик — новий:
„Будь наготові!“

А назустріч — як дзвінок
Рвучко славословить
Спеку жертв і перемог:
— „Я завжди готовий!“

Кроки тисяч легких ніг.
Бризки пісні. Теплий світ...
— Гей, тримайся, хто знеміг—
— Молоді привіт!

ЧЕРВОНІ ПЛЯМИ

Червоні плями листу осіннього
— Криваві рани на сірих вулицях...
І сонце — вже не сонце... Тінь його
На небі хмуриється, у хмари шулиться.

Вночі ключі гусей за хмарами
Одсталих кличуть срібними сурмами,
І в душі, стомлені утєм ноктюрнами¹⁾
Ті звуки бризкають огнями - вдарями.

¹⁾ Ноктюрн — ніжна нічна пісня.

Цю поезію написано 1912 року, себто до нашої революції. Поезія цікава тим, що показує, як поет — навіть ще юнаком — сприймає „красу“ природи: бдєдорі „сурми“ гусей кличуть відсталих, с омлєних до активності, до боротьби („бризкають огнями - вдарями“); втома звичайно хилить до сна, звідси образ — „ноктюрни втоми“... Поет хоче розбуркати суспільство від „осіннього“ сна і закликати його до боротьби — такі почуття викликає у В. Еллана „краса“ природи. Подібні образи ми маємо в поезіях: „Буяннє сил“, „Юний лад“, „До берєгів“, „Краса“ та ін.

БУЯННЯ СИЛ

Земля поорана, безвільна і пахуча.
Лани зелено-жовтої свиріпи.
Біжать у далеч верби на шляху.
Як радо вітер в вуха віє:

— Випий!

Степів струмок — як радість неминуча,
Скинь пиху!

Лягти на землю. Пити небо. Простір.
Гойдатися у співах вітрових.
Не мріяти. Не думати. Нічого.
У грудях тануть клопіт і тривога.
Спиняє дух від млости.
— Буйання сил живих.

ЮНИЙ ЛАД

Струни настрою настрою
На бадьорий юний лад:
Гей! Летить життя стрілою
— Не повернеться назад.

Вітер гнув гінку тополю —
Намагався ізломить
— І знемігся...
— Знов на волю
— Струнко рветься у блакить.

Грайте ж радості і болі —
Наче іскри у горні:
Той не буде плазом долі,
Хто гартується в огні.

ВПЕРЕД

Ні слова про спокій! Ні слова про втому!
Хай марші лунають бадьорі й гучні...
Хоч ніч облягає — та в пільмі глибокій
Вже грають - палають досвітні вогні...

Товариші, друзі! Бадьорі й завзяті,
Єднаймо одсталих плечем до плеча!
Гей, хто нам посміє шляхи замикати?
— Горять наші очі, як вістря меча.

Ми вийшли давно вже у путь нам відому,
Хай кулі ворожі назустріч летять,
— Ні слова про спокій! Ні звуку про втому!
— Времо — а здобудем ключі від життя.

ДО БЕРЕГІВ

До берегів уквітчаю зелених
Пригнали човен мій буруни злі.
Шепоче очерет: спочинь на сій землі.
Спали човни! — Спини свій льот шалений!

Зійди, замкнись у кришталевій вежі,
В обіймах вроди пий життя...
Спочинь... Засни... Тут спокій, забуття.
— А там — за хвилями — страждання і пожежі...

Але сестриця — чайка білокрила
Над морем зойкнула: „я гину... ти борись...“
Примчався вихор-брат... Вітрила нап'ялись.
Вперед! Завжди вперед несить мене, вітрила!

КРАСА

— Та що вам, не в диковинку, чи що?
Невже ви досхочу десь упилися—
Таким сонцем,
Таким морем,
Такою красою?

Он гляньте,
Яка прекрасна оця алея кипарисів,
В темній зелені котрої,
Неначе краплі крові,
Горять троянди!

— Троянди, неначе краплі крові...
А я бачив лиш кров,
Що горить,
Мов огонь троянди.

І в якому морі
Утоплю я свою думку
Про муки мого любого товариша,
В якого зараз—
Ні троянд,
Ні кипарисів,
А сама оротьба
За життя?!.

ПІСЛЯ МУЗИКИ

„Покласти б голову в коліна...
Відчути б руку на чолі...“

— Сантиментальність! ¹⁾

Хай загине

І пам'ять ніжних на землі!

— Нам треба нервів, наче з дроту,
Бажань, як залізобетон,
Нам треба буряного льоту,—
— Грими фанфар міцянний тон.

Десь там самотня віоліна ²⁾
Тужливо журиться у млі...
Не зупиняться! Хай загине!
— Йдемо! Під марші. По землі.

¹⁾ Зайва, перебільшена чутливість.

²⁾ Скрипка.

СЕРЦЯ ПЕРЕБОЇ

Умовляють серця перебої:

— Тах... тук... тук... тах... тах... тук... тук...

Заспокоїм...

Заспокоїм...

Заспокоїм —

Стомлене у муках мук...

— Зацвіте хрещатий барвінок,
Прошепоче сонце не забудь...
Ні! — Реви, крутись, хуртовино!
Буре! Будь!..

ТУПОГО БОЛЮ

Тупого болю не заглушиш
Розпачливим криком вночі.
Мовчи!..
Не руш!..

Слизькими обценьками будні
Здавили горлянку червоного свята.
Проклята
Камінна непробудність...

І треба крові... Крови,
Щоб спалахнула пристрасно-п'яно...
Щоб прапор шовковий
Розіллявся вогняно...

І солоно-червона
Бризне тоненьким струмком
І жадібним язиком
Обов'є світові бастіони...

А там — пекучий цемент святкових буднів,
Всесвіт защемлять тільки травні без груднів.

МАНІФЕСТАЦІЯ

Фуга вуличних шумів
Крутить звичайним виром.
Хлопчисько під склепом парфумів
Гукає: мило Ампір!

... Над містом гукливим
Простяглися руки.
Зливи!
Вогню!
Звухів!

Нерви — як струни.
Напружились м'язи.
— Удар!
Бурун!
Брязь!

І марсельська хвиля вилле
— Виплесне з грудей
Марш бадьорій.
Товаришу, в ногу!
Крок прискорим!
Прискорим!
Дорогу!

БАРАБАНИ Б'ЮТЬ

(Марш)

Барабани б'ють,
Барабани б'ють,
Трублять труби Комуни —
Кличуть, зовуть:

— В путь, в путь, в путь!
В лави залізні юних!
Там, на Заході, сонце не встало —
Звідти чуємо зброї брязк.

Ще не час розкувати
На рало зброю й нам.
У борні з капіталом
Ми не сміємо мати поразки.

Б'ють барабани,
Б'ють барабани.
Кличуть Комуни труби:
— Тіні в тумані
— Мертвих, любих...
Ні, не даремні їх рани!..

Тут прокинулась сила Червона
— І в казармах — шум весни...
Коли ми стоїмо на кордонах
— Вогневою стіною, хто нам
Кине виклик зухвалий війни?

БУРЯНИЙ РОЗМАХ

(Боротьба за Жовтень)

ВІЙНА ¹⁾

Ні про хлопчиська, що мерзне на вулиці,
Ні про безхатнього голодного пса,
Ні про любов, що розлукою журиться,
Не буду, не можу писать!

Там десь на нивах Волині, в Галичині
Нищить життя кулемет —
А ми, до всього байдужі і звичні,
Проглядаєм рядочки газет...

Вдумайтесь! Скільки то юних, хороших
У вогких закопах кона
— Для того, щоб комусь були гроші...
Щоб не „безславно“ скінчилась війна.

¹⁾ Мова йде про жорстоку війну, що тяглася кілька років перед нашою революцією. Проводили її капіталістичні держави на користь фабрикантів та поміщиків силами трудящих. „На нивах Волині й Галичини“, як і на багатьох інших „нивах“, в цю війну загинули тисячі тисяч робітників та селян. Ця війна спричинилася до перших революційних заворушень в Росії й на Україні — до того „буряного розмаху“, що далі під керівництвом ленінської партії більшовиків — силами робітничої класи та біднішого селянства — вилився в Жовтневу революцію.

СУМИРНИМ...¹⁾

Коли „орли“ заклекотіли
— Ви прапор вивісили білий...
А вас погнали під гармати
Ланцюг на шию здобувати...

— І прапор ваш почервонів...
— До зброї кличте!
Бийте в дзвони!..
Бо вже пала народній гнів
— Бо білий прапор став червоним!

¹⁾ Тут поет малює перші вибухи революційного запалу, перші хвилі „буряного розмаху“ серед трудящих, що їх капіталісти та поміщики погнали на війну (див. попередню примітку).

КАНОНАДА

I

Хтось холодний, хтось недобрий
Гримнув здалека з гармат:
Засвітив огнями обрій.
— Бонапарт? Айхгорн? Мюрат? ¹⁾

Глухо охнули гармати.
Місто злякане — мовчиш?
— Не минути болю-страсти —
— Блискавки — як ніж.

Чорні вулиці — порожні.
Хтось під мурами — як миша.
Ворог? Зрада? Подорожній?
Тінь чи привид?.. Тиша.

¹⁾ Тут ми маємо сатиру на українського мішанина часів громадянської війни. Зміна влад, урядів, а ще гірше — гуркіт гармат не дають спокою переляканому обивателеві. Йому весь час вчувається канонада, що за нею він більше нічого не бачить. Він жде, що хтось прийде і задушить революцію, переплітаючи Бонапарта й Мюрата (французькі генерали, що задушували революцію у Франції більше як сто років тому) з Айхгорном (німецький генерал, що намагався задушити нашу революцію на Україні).

II

Залізний чітко бумкав і бумкав.
Брав безнастанно ту ж саму ноту.
А в голові — єдина думка
Обливалася краплями поту.
Сюди це.
Влучить.
Смерть це.
— Обривалося з кручі
І падало зомліле серце.

III

Втопляючи очі в циклони пожеж,
Напівнепритомний стояв.
І раптом без меж
Розлилося й кинуло : Я.

Я буду спокійний.
(Залізни — знайте!)
— Вигадали війни, —
Вмирайте !

БУРЖУЙ

На вулицях
Щулиться,
Жметься до мурів,
Чекає: Петлюри,
Зулусів,
Антанти ¹⁾,
Сатани...

А в усі
Похоронним мотивом брентить :
Вже не пан ти,
Минулись щасливі часи —
Втіх, насолоди, привілля...
А тепер — не з'іси
Від безділля.

¹⁾ Петлюра — запеклий контрреволюціонер і кат українських робітників та селян — боровся проти радянської влади на Україні.
Зулуси — африканський народ. Західньо-європейська буржуазія вербувала зулусів до свого війська й намагалася посилати їх під час громадянської війни проти Червоної армії.
Антанта — спілка урядів капіталістичних держав Європи, що воювали з Німеччиною та Австро-Угорщиною. Ця Антанта сама боролася і допомагала нашій контрреволюції боротися проти радянської влади на Україні і в Росії.

В сяйві весняних червоних пісень,
Наче хмара,
Ходить, блукає, як тінь...
Згинь,
Проклята примаро!
Грає - палає трудовий - сонячний день

ПРИЙШЛА ВЕСНА

Прийшла весна,
Красна,
Ясна,
В снах...
— На,
Впивай повітря весняне.
І промінь сонця пий гарячий...
Хай жаліється, стогне і квилить
Безсилий
Гад отруйний і кволий...
— Ти ж — хоч босий, півголий,
Але хай хто посміє промовить
Проти влади твоєї дві слові —
— Все розтрощить могутній удар!
— Вище чоло тримай, пролетар!

В РОЗГУЛІ...

В розгулі п'яної стихії
Під хруст і зойки димарів
Тремтить золотoverхий Київ
З кривавим ворогом у грі.

А над руїнами — як змії,
Як бризки ранньої зорі :
— Він знову наш, Червоний Київ,
В огнях, як низках прапорів.

І до далекої Варшави,
З вогнями Києва в очах,
Поривно йдуть залізні лави,
Панам несуть червоний жах.

БАЛЯДА ПРО ЛЮБОВ

Взяв у ревкомі конверти,
Сказав у ревкомі : прощай,
Помчав назустріч смерті —
Туди, де кулі дзижчать.

— Був у отамана джурою —
Іде знов у ворожий стан.
Летіли часи — бурєю,
А часами здавалося — стануть...

— У отамана „Стеер“ за поясом,
В кишені „Вікторія - Сміт“¹⁾,
Рвучкий перепитий голос,
А очі — все помітить.

Коли повернувся до штабу,
Одчеканив : — Я вже тут.
Отаман зміряв : — Мабуть,
До яру тебе поведуть.

Хоть ти й повернувся у штаб мій,
Але наказа мого порушив...
Очі з очима мов шаблі
Стялися — й ані руш...

¹⁾ „Стеер“ та „Вікторія - Сміт“ — револьвери.

У джури — очі сталеві
(Добрий пройшли гарт)...
— Що ж, розстріляй, коли треба...
— Ні, це я так — на жарт.

Тільки вдруге, із штабу
Коли скажуть мені: зник,—
— Знайду і тебе й твою бабу,
— Поставлю сам до стіни.

В бандитське запілля в конверті
Маніфест передав ревком.
Слово не вчинить смерти,
Але іноді рве, як бомба.

Переорало дороги,
Напоїло тривогою місто,
Хлопці в каліках безногих
Пізнали шпиків - чекістів.

Всіх розстріляв біля хати,
Всіх поодинці отаман.
А на ранок — під штабом плякат:
„Проти ката повстанем“.

Переорало дороги,
Переярило яри,
Розливаються хвилі тривоги:
Нічим отаману крить.

А коли з - за борів синіх
Ворог обліг, як тінь,
З бою отамана виніс
На стежку таємну кінь.

— Розбіглися хлопці з бою,
Програно мною бій,
Не залишилось набоїв,
— Треба тікати й собі...

Але наче подвоєно вдари —
На стежці — кінських копит:
Навздогін за отаманом шпарить
В лісі погоня з степів.

Став, причаївся за дубом:
Мчить верхівець — один —
За отаманом любий
Джура його молодий.

— Стій, ти куди?
— За тобою...
— А, за мною? Від баб?..
Щось не бачив тебе серед бою,
Коли я ворогів рубав...

Джура спокійно: — Годі!
Вгору руки! Закінчено гру.
Я — коханець комуни. Заводів
Вірний слуга і друг...

Блиснув очима. Похмурим
Одразу став отаман:
— Коли так обкрутив мене джура,
Значить, молодість зрадила нам.

Так ось хто твоє кохання!
Ну що ж, забери мою кров,—
Перемагає останнім
Той, в кому дужча любов...

Погляд сталевий у джури:
— Годі, програно гру.
Не розмовлять! Не обдуриш!..
— Кр-р-р-о-ком — руш!..

ПОВСТАННЯ

Андрієві Заливчому¹⁾

Де оспіваний задуманим поетом
Сивий морок звис над сонним містом,
— Кинуте революційним комітетом
Наче іскру в порох терориста.

Наказ дано (коротко й суворо):
Вдарити й розбити ворогів.
Спало тихе місто і не знало — скоро
Звідкись грізний гримне стріл.

Над безлюдністю провулочків порожніх
Білий ранок опалево плакав
Раптом п-ббах! — і! другий, третій стріл тривожний,
Кулемет нервово за-та-та-кав...

Легко так дісталась перша перемога;
Ворога змішав безумно смілий напад.
Панцерник здобуто... Ах, не йде підмога...
— І серця тривога стисла в чорних лапах.

¹⁾ А. Заливчий — видатний український революціонер і письменник — загинув героїчною смертю в боротьбі проти гетьманської навали в Чернігові. Він один з наганом у руках захопив був ворожий панцерник, та сили були нерівні, і його забито.

Затремтів напружено мотор.
Мов приріс наган до пальців.
Ох, уже стискає міцно коло ворог,
Кулі чітко лучать в панцер.

... — А над вечір — все уквив туман.
Сніг лягав (так м'яко м'яко танув...)
— На заціплений в руках наган,
На червоно-чорну рану.

Гарячково стукав, поспішався телеграф,
Знову кинув іскру комітет:
— Кров горить на наших прапорах,
Наша кров.
— Вперед!

НА ЧАТАХ

Рани і стогін — так просто
П'ять промінців на кашкеті.
Смерть придивляється гостро
— До червоних зірок на кашкеті.

Вдарить. Мільйоноразово ударить
В зуби. В обличчя. В груди.
— Заціпивши зуби на варті,
Стій! Одбивайся! — Будем!

— П'ять промінців — п'ять мечів:
В кожен край світу — вістря.
Вибух розквітне. — Скоро, чи?..
— Зараз. Тримайся. Ні з місця..

— Будем — як буряний розмах.
Будень зафарбим пурпурно
В громах, червоних розломах.
В грозах.
— Буряно.

ЧЕРВОНІ ЗОРІ

(За всесвітню революцію)

ЧЕРВОНІ ЗОРІ

Ударом зрушив комунар
Бетонно - світові підпори.
І над розвіяністю хмар
— Червоні зорі...
— Зорі.

Промерзло згадує Париж¹⁾
Про дні кривавого терору.—
І гільйотини гострий ніж
— В тумані близько... скоро... скоро...

— О, нестерпимо - гострий зір —
О, меч мадонни комунара!
Конає в корчах всесвіт - вир
В чеканні блискавки - удара.

Гуркоче грім: весняний день,
День перший юно - сонця травня.
З долини, з узлісь — бурун пісень, —
— Розливно кров збудилась давня.

¹⁾ Столиця Франції. З холодним жахом („промерзло“) згадують паризькі буржуї про те, які в них були колись революції, як на „гільйотині“ контрреволюціонерам стинали голови, і бояться, що „скоро... скоро“ удар комунара впале і на них.

Криваві квіти — прапори,
Червоно-бунтівливе море.
— А угорі —
— Червоні зорі...
Зорі.

НАД ТРУПОМ МУРАМИ ЗАБИТИХ...

Париж і Лондон... Вашингтон...¹⁾
— Льохи, де скніють динаміти.
Тримайся залізобетон.
Ми будем бити, бити, бити,
Аж поки бахнуть динаміти
І зацвіте блакитний сон
Над трупом мурами забитих...

¹⁾ Столиці капіталістичних держав.

БАСТІЛІЯ ¹⁾

I

Хмари білі.	Коло Бастілії!
Небо блакитне.	— Вибух.
І рантом крик:	Гомін...
— Розітнем	— Зник...

II

Удар і удар — без перерви.
Простяглися напружені струни.
Червоні нерви оголила земля:
— Від Бастілії — до Паризької комуни.
До Будапешту — від Кремля.
— І далі! Далі! Замикайте коло
Вибухових революцій:
— Гупає-дзвонить тисячопудовий молот
З серпом і м'язами в братерській злуці.

¹⁾ Фортеця, що в неї французькі королі ув'язнювали революціонерів. Підчас французької революції в кінці XVIII віку її розбито і в'язнів звільнено.

Тут поет згадує ціле „коло революцій“: стару французьку революцію, коли знищено Бастілію (XVIII вік), Паризьку комуни (XIX вік), нашу Жовтневу революцію — захоплення московським пролетаріатом Кремля, де засіли були контрреволюціонери, угорську пролетарську революцію (Будапешт).

ЗА ВІКНАМИ ПАЛАЦІВ

Коли під вікнами палаців
Із кличами — „війна — війні“
Проходять лави армій праці,
— Що в тих палаців глибині?

Замовкни, серце зажиріле,
Обличчя, не жовтій від жовчи.
Це ті, що їх іще не вбили,
Це ті, що вже не підуть мовчки

Під музику і барабани,
Під спів попів і під команду,
На братобитву, смерть і рани,
Щоб звеселити ситу банду.

Проходять мимо. І в палацах
Дзеленькотять дзеркальні шиби
Мов клич — каміння: вікна вибить.
І страх зубами чітко клаца...

Пройшли. Фельдмаршали й банкири
В палацах — знов війни герої:
Ім ренегат, лакуза щирий
Повідомив: „вони без зброї...“

— Без зброї? Добре! На війну!..
— Притупнув генерал ногою,
І ... змовк. Поблід. Згадав одну
Країну, що стоїть стіною,
І де „вони“ вже мають зброю...

Коли під вікнами палаців
Із кличами — „війна — війні“
Проходять лави армій праці,
— Що в тих палаців глибині?

ГІМН ГОЛОДУ

Бийте, бийте в залізні груди...
Куйте, куйте тугий метал.
А ранком приходять (знаєте, люди?)
— Печаль...
— Ні, не печаль: лють
Ллється розпеченим сплавом!..
А думки її в форми ллють,
Чеканять, штамнують — словами.
Свердла, кліщі, терпуги,
Пилки, обценьки, мслоти,
Роблять пружинно - тугий
Автогенами люті зварений гімн
— Голоду!
Проклятому голоду!

СПЕКА

„Мені без фруктового“, жеманно вередує примхлива Зоя. „А мені всякого“, покірно згоджується Ася. „А мені побільше“, практикується в дотепі ведмедкуватий „Біллі“ і викликає дужий молодий регіт усієї компанії.

Нестерпна спека. І спраглу молодь так гарно прохолоджує льодок у сквері, порожньому в цей час, біля кіоску.

— Ч-ш-чу!.. Почистить?..

Собачим поглядом зазирає в очі заморений, землістого кольору хлопчисько, з важким ящиком — приладдям до чищення черевиків...

— Ч-ш-чу... Дозвольте почистить...

Блискає голодними очима по столу, облизує порепані губи і з надією стромляє очі в закурені чоботи „Біллі“, готовий припасти коло них на коліна по першому знаку.

Але знаку нема. Така спека...

— Куди ти... — роблено обурюється офіціант. — Геть звідси!

Скидає ящик на плечі і, зігнувшись, хлопчисько відходить.

А льодок тане на сонці. Рожевий змішується з шоколадним у брудного кольору воду на прозорій скляній скійці. Така спека...

ЧЕРВОНИЙ НАПИС

Уже з вечора на 16-е січня над вулицями Берліну ніби хмара нависла. Задушлива тривога просякала повітря і гнала з вулиць звичних вечірніх гультяїв. З дирканням і гупанням закривали залізні завіси вікна вітрин.

Пробігали, гостро пронизуючи все очима, шпики. Грізні шудмани на перехрестях, зовнішньо-спокійні, озиралися уважно на всі боки, кожному мить готові сюрчком подати гасло тривоги. По дворах, здавалось, тупали коні, говорили глухі голоси, хтось ховався й чигав. А на дахах найвищих будинків інколи ніби тіні якісь блукали і гурчало залізо.

Берлін спав тривожно в ніч на 16 січня. Здавалось, от-от затакають, забубочуть кулемети, задзвенить залізо, розітнуться крики й зойки боротьби, розіллється така знайома пісня останнього бою. А з нею з чорних нір робітничих кварталів знову прийде „воно“.

Але нічого не сталося. Тільки в сивому тумані ранковому (здавалося чи ні?), ніби сірі миші, пробігли поодиноці вулицями якісь людські самотні постаті.

Вони зупинялись біля кожного пам'ятника, біля кожного фронтона мільйонерських палаців, біля кожної статуї... Хапливим рухом вмочали якусь дощечку в фарбу на штемпельній подушці, прикладали до стіни п'елесталу — і бігли далі.

І за ними все місто вкривалося плямками червоного
напису. Одно тільки слово:

Лібкнехт.

Шумували вулиці великого міста, котилася весела й
заклопотана юрба гарно одягнених людей.

Але сором, тривога і жах пекли, дошкуляли наскрізь,
до самого серця, самим зятим, зажирілим:

— З усіх мурів, на кожному кроці пік очі червоний
напис, якого не змогли стерти нічим.

Одно тільки однісіньке слово, яке говорило про
світ машин, праці, сили й розуму, про маси замурзаних
і жилавих людей в норах робітничих кварталів:

Лібкнехт.

ЕДЖЕВУД¹⁾

Спитали мене: — Еджевуд —

Наші вуха повні вщерть...

— Що таке Еджевуд?

— Еджевуд — це смерть!

В порожніх долинах

Збудували в момент завод,

Святили в ім'я

Духа, отця і сина,

Навезли ще робочих.

Пустили на повний ход.

Мури, цехи, бараки,

Лябораторії, колби,

Вартові, мов ціпні собаки,

Техніки, вчені, інженери,

Начальник заводу — мов голуб

Приязний, тихий, білий,

Сотні робочих із війська,

¹⁾ Еджевуд — заводи в Америці (ПАСШ), де виробляється знаряддя для війни, особливо задушливі газу.

Ця поезія дуже яскраво малює, що то за Еджевуд. Подібні „еджевуди“ буржуазія всіх країн буде скрізь, щоб якнайкраще боротися проти трудящих, проти майбутньої всесвітньої пролетарської революції.

Ситих — візьмуться салом —
(треба ж робити без ризика)
— Це Еджевуд. Арсенал.
З сіллю, вугіллям, залізом.
— Мчаться в завод вагони —
А назад: сталевосизі
Бальони, бальони, бальони,
В Еджевуді налиті вщертъ,
В бальонах —
Смерть...

Є у вас брат?
— Його задушить.

Мати,
Сина чекаєш з війни?
Страшно було порушить
Його в полях братобитви.
Роздутою тушею
Кинутий він між убитими.
Дівчино, милий не прийде,
Не поцілує в очиці —
Газом дихнув він. Зблідлий,
Втративши розум, блукає
В лісі між хижі вовчиці...
Хлопчику, дівчино, любі,
Бідні мої дитинчата,
— Вашого тата немає:
Випекло очі і губи,
Газом, що яблуком пахне,
Спечено вашого тата...
Що ти питаєш? Про друга,
Дужий, сміливий юначе, —
Там де зелененька смуга

— Хмарка проплинула газу, —
З друзями нашими
Сталося жажно:

Разом,
Неначе
Трава під косою,
Ціла колона лягла їх
— Тисячі три чоловік —
В траві укриті росю
Навіки...
Знаєте птахів залізних,
Гордих, прудких птахів,
Шум їх мотора — грізний
Жах.
В кожному з них — набої,
Газом наповнені вщертъ.
Місто, село!
— Над тобою
Кружляє
Смерть...

Що ти кажеш?..
Це байка!
Сниться таке тільки в снах.
Ми зупиним життя!
Оповістимо страйк!
Ми мільйони. Трудящий люд.
Воювати ніхто не може.
— Переможе вас Еджевуд...
— Еджевуду — війна,
Доброхемом його переможем!¹⁾

¹⁾ Нині — Авіяхем.

ЕЛЕКТРА

Заспів

Радіо-серцеві струни
Ловлять хвилі-привіти
— Центральної станції—Комуни—
Міжпланетні приливні звіти:
Справляє неповторне свято
Кров'ю омита Зоря—
— В тисячолітніх сонцевих морях
Заряжений акумулятор.
— Слухайте: говорить Земля,
— Вибухом сили сп'яніла планета.
— Ніжно іскрять апарати Кремля
На словах маніфеста-декрета:
Хутчій—розплітайте чутливі дроти.
— Іскри плещуть в пітьмі—
Переплітайте: я, вони, ти—
І одне нерозривне напружене: Ми.

Хвилі сірих перекатів

З фронту на фронт—перекатами
(Маршу прискорений крок...)
Салдати, хвилі салдатів
Під знаком червоних зірок:

— Лицарі Червоного Світу...
— Іскри радіо-звіту...

Хвилі жалібні

Прапори над заляклим трупом
— Крилом голубиним—
Спивають рубіни
Поцілунків крижаних заціплених губ.
Трупи...
Трупи...
Люди...
Блиски в незрячих очах...
Рубіни закушених губ...
Прощайте!
Прощай!
Терпкий одчай
Клином нестерпним в груди.
Простяглись милосердні руки
Над долиною штурмів...
Зароїлися іскри-звуки
Облягли жалібною габою
Поле бою.
Розливними маршами мідяних сурм
Плине потоками сила,
Зливає,
Зриває,
Зносить орлиними крилами
На верховини.
Симфоній
Тужливим потопом стерто
Зойки агоній,
Смерть...

— Прокляття мурам!
— Фанфари:

Атака!

Штурм!

S. O. S.¹⁾

Колчак і Денікін, Петлюра, Юденіч...²⁾

S. O. S.

— S. O. S.

Нервовий схвильований міх

Роздмухує іскри

— В куточки небес.

Рівніше й рівніше дих

Червоних легенів.

Хвилі на Схід

Килим, кав'ярня, паша,

Реве голодний ішак,

Шумить майдан.

Мулла творить намаз³⁾.

А бризки радіо — в туман

Твердять: Кавказ,

Кавказ,

Кавказ!..

І над горами блиск

— Одсвіт червоних іскор:

Залив, прилив спокійний Схід,

¹⁾ S. O. S. — це визначає: терплю аварію, прошу допомоги, рятуйте (дослівно це значить: „рятуйте наші душі“. S. O. S. — початкові літери цієї фрази по-англійському).

²⁾ Це все ватажки контрреволюційних армій, що боролися проти радянської влади в Росії і на Україні.

³⁾ Молитву.

Рвонув напружений порив —
(Так дисонуючи) — привіт
П'ятипромінних злив.

Хвилі напружених м'язів

Льокомотиви — йоржистим хропостом.

Іржа — струпом рани.

Бур'ян:

— Поля.

Виснагла постом

Земля.

Спрагно хрипне:

Р-о-б-о-т-и.

— Час.

Заіскрило гасло:

Час.

Неділі, суботи

— Везувій електрики,

Енергії плин.

Мільйони насичених розмахом рук,

Зуби машин

Навалились із кректом —

Зварюють крицею напружений рух.

Глибше, глибше ніж!

До приску,

Врізайте плуг,

Вганяйте леміш,

Шаленійте рухом!

Іскор

З турбін

Хлеще плин,

Зводить дух
Землі

До глибин...
Клубами диму, хмарами,
— Ух - х —

Засмальцьований димар
Роздмухує
Рух!

Парами
Чітко

Вступаючи, трійками, чвірками,
Сотень чечіткою,

Тисячів перебоями —
— Молоти, молоти, вдари
Прибоем

Мільйонів пружинястих рук.

Хвилі, що замикають коло

Центральної Станції

Уперто звикле :

— Виклик —

— Америка, Італія, Франція.

Америка!.. Італія!.. Франція!..

Через Ганг :—

Англія...

Англія...

Англія...

В темній вогкій атмосфері

— Міріадам іскор —

— Смерть.

... Англія. Франція. Америка.

Англія... Франція... Америка...

— Снопами, хвилями іскри. —

— Міст!

Двері!

— Іскор!

Стріл...

Іскри.

Стріча.

Стриманий

Вибух — глухо...

Замкнувся круг,

Зникає тінь!

— Всі п'ять суходолів Зорі

Іскрять червонястим промінням.

Шапки — додолу! — невтримно

Проймає — горить

Гасло радіо - звіту :

Слава вільному Світу!

Гімн!

І з гімном космічним

В етерних морях

Розмашно - ритмічно

Гордо прямує

Вільна Зоря.

УДАРИ МОЛОТА

(Соціалістичне будівництво)

УДАРИ МОЛОТА

Удари молота і серця —
І перебої... і провал...
Але ізнову розліється
Вогнем гартований хорал: ¹⁾

— Муром затято обрій —
— Вдарте зрозгону: р-раз...
Ми тільки перші хоробрі,
Мільйон підпирає нас.

Ми тільки крешемо іскри,
Спалахують мільярди „Ми“.
Розпанакують ковані вістря
Стару запону пітьми.

¹⁾ Урочиста пісня.

ПРАЦЮЙ

Погано гріється горно?
Вугілля із сміттям?
— Дарма! Горітиме й воно,
В землі ж лежить немало
Пластів вугілля. Стане нам —
Наляж на піддувало!

Це що? Солома у вогні:
— Вона перегорить!
А це? Немов сміття в горні?
— Нехай! — Перекурить...
В степах. Під нивами. В землі
— Руда. Руда. Руда...
Горно палає веселіш
І вже готує в димній млі
Наш молоток — удар...

Хі хоче з нас безкостних хор:
— „В Америці поглянь
— Там скрізь електрика, мотор,
— Не ваша кузня — дрань!“
Нехай! Ми з кузні почали
— А там — електроплав,
Коли в турбіни упряжем
Мотори хвиль Дніпра!

Не мрій — працюй! І сам гори:
Робота — це не жарт —
Усе в цій „варварській“ землі
Пройти повинно гарт.

БАТРАЦЬКА

Махай, не німій, рука —
Сьогодні не будем закурювати,
Ех, ніхто сьогодні не скаже,
Що пайок мені йде дурно.

Зерно золотими дощами
Пурхає з колосу під ціпом...
Ех, махай - розмахувай, заціпивши
Зуби кліщами.

А завтра мене не чіпайте,
Не підманюйте самогону півквартирою —
Я піду в більшовицьку читальню
— Запишуся до їхньої партії.

... Я, брате, тепер комуніст,
Піду до Червоної армії,
Ти, як будеш у місті,
Заходь до казарм...

РАНОК

Сонце сходить...

— Добрий ранок, сонце!
Ще один бадьорий день приходить,
День життя, роботи, боротьби,
Зціплених зубів, напружених м'язів,
Ароматів диму, поту і квіток.

Чи протягне він свої години,
Наче заклопотаний одноманітний,
Довгий - довгий потяг той вантажний:
Без одмін, буденно, працюючий?..
Чи розгорне поривчастим рухом
Несподіваної радості прапор квітчастий
І знесе бурунною спіраллю
До надзоряних екстазних ¹⁾ верховин?..

Чи закутає вогким серпанком смутку,
Залоскоче терпкою печаллю,
Защемить бажанням нездійснимим?..
Чи затисне ржавими кліщами
У кутку тупого, злого болю —
І напоїть люттяю — п'яним трунком?..
Чи ударить кулею на зльоті —

¹⁾ Екстаз — величезне зворушення й захоплення — надхнення.

Мукою розверне гостро серце —
Опече, залле, затопить кров'ю?

— ... Все одно — він наш цей день бадьорий
— Наші дні, століття і простори,
Наше сонце і мільйон сонців.
Візьмем все в свої важкі ми руки,
Як штурман ¹⁾ — штурвальне колесо ²⁾
На слухняному гіганті-пароплаві.
— Сонце сходить...
Добрий ранок, сонце!
Хай приходить ще один з безвіччя:
— Зустрічаю його радісно і просто,
Засукавши за лікті рукава,
Ясним поглядом очей в очі прямо
І гучним бадьорим криком-співом:
Го-го-го... Приходьте,
— Повоюймо!

¹⁾ Штурман — той, що керує стерном на кораблі.

²⁾ Штурвальне колесо — що ним скеровують стерно.

УКРАЇНІ

Тобі, Україно моя, і перший мій подих
І подих останній тобі.
Я сію слова в твоїх нивах —
Посію слова,
Хай з них виростуть трави,
І квіти розквітнуть —
А онуки
На чоло тобі покладуть з них вінок...

А я — вже щасливий,
Що можу кропити рубінами крові
Тернистий свій шлях
У ім'я будучини твоєї, —
Бо бачу тебе, Україно моя,
В Будучині.

Щасливий я — ще й тому,
Що, як крила могутні —
Минуле твое наді мною.
О, як люблю я його!
Як його ненавиджу я!
Запоріжжя... Коліївщина...
Моря крові, небосхил у червоних загравах
пожеж...

Смерть і бенкет,
Що сплелися у гаслі „повстання за волю“ —
Що це за іскра у порох душі!
Й що це за хрест,
Нестерпимий тягар на душі у народу —
Минуле твое!

Нас тягне воно до землі —
І не вільно шугнути в майбутнє.

Вогню ж!
Динаміту!
Хай зникне Минуле в ім'я Будучини!
Церкви старовинні — в повітря!
Вишневі садки — під сокиру!
Прорвати Карпати тунелем!
Динамітом — пороги Дніпрові!

— Гей, Сивий,
Вже бачу тебе я у шорах камінних —
У шлюзах.
О, Степу! О, Луже Великий!
Ти будеш лиш море пшениці і жита,
Прорізане стрілами колій,
Блискавками експресів розкраяне.

Криворіжжя! Донеччина!
Ви два смоки гігантські,
Що смокчуть з підземних глибин
Блискучу і чорну кров огнедавчу,
Й вона розливається в жилах заводів і фабрик,
А ті, ненажерні, дихають важко
Й списами своїх димарів погрожують небу.

Хто ж це йде урочисто твоїми шляхами,
Хто виступає ходою звитяжців
З обличчями чорними (сонце і дим),
З блакиттю в душі —
І червоним прапором в руках?

О, Україно моя,
Це гордість, надія твоя —
Пролетарі, твої діти!
Я бачу вогонь у очах їх —
Вогонь той, як доля, як фатум.
Я чую удари їх серця —
Так гукає молот могутній
На крицю ковадла
Непереможно,
Невпинно,
Невтриманно...

— Чи чуєш, моя Україно?
То доля кується твоя на ковадлі —
Твоя Будучина кується.
Вже бачу її —
І тому я щасливий,
Що можу ще жити і вмерти
В ім'я Будучини Твоєї,
Бо бачу тебе
В Будучині...

КУРОРТ

Сонце, цикади, море...

Крим, це Крим...

— І ви не думали над тим,

Що за страшний контраст тут у природі:

Розкішні сади з тропічними рослинами,

Насадженими людськими руками,

Людським потом (а може і кров'ю?),

Политі квітники

У віллах і маєтках колишніх князів і мільйонерів

— І—

— Поруч, зараз же за камінним муром огорожі

— Сухий, спалений сонцем камінь,

На якому лише низькоросла дубина,

Сосонки та колючі кущі.

... Зараз нема великих князів —

І у віллах набирають сонцевої сили

Правнуки тих,

Чийм потом і кров'ю полито ті квітники.

Їх покищо — одиниці.

Решта без сонця і моря...

... Але...

— Сонце і море!

Даєш силу нашим рукам,

Щоб цілий світ зробити

Лівадією, Дюльбером і Оріандою¹⁾.

¹⁾ Дуже красиві й корисні для здоров'я місця в Криму. Там тепер лікуються й відпочивають робітники й селяни.

НА П'ЯТИЙ РІК

Михайличенкові й Чумакові¹⁾

Не стисну рук. Не вчую слова.

Не гляну в очі, друзі, вам...

Уже розвідка наукова

Лянцетом в'їлася в слова.

Щоб тайну творчости зробити

— Простою школою для мас,

Що будуть жити і творити

Через десятки літ по нас...

Земля рясніє Чумаками,

Михайличенками росте

І гарту полум'ям цвіте...

... Ну що ж, лягли і ви кістками?..

Не стисну рук, не вчую слова...

Але печаль — як дощ весни:

Бує молодість здорова,

І вже не мріє і не снить

Про дні, коли зросте будова,

— Кладе основи кам'яні,

На місці вашої руїни.

¹⁾ Видатні українські революціонери й письменники. Під час громадянської війни їх розстріляли денікінці в Києві 1919 року.

Цю поезію написано року 1924 — на п'ятий рік смерти цих борців за перемогу пролетарської революції на Україні.

ПРО ПАМ'ЯТНИК

З горсток землі, насипаних руками,
Померлому вождеві в давнину
Зростали велетні - могили,
Що з буйним вітром говорили,
Розмови ведучи віками
В степу, що сніг про дику сивизну...
Часи минули. Одійшли
В далеко - прадавнє минуле
Старі вожді і їх підданці дикі.
Прийшли часи — немов огняні роки:
Постало до життя і боротьби заснуле,
Грім революції луна по всій землі.
... Не стало вантажка. Упав на полі бою,
Залишивши прапор і заповіти — зброю,
Але вперед із ним лине маса
— Не племені — а кляса.
І скрізь — в Африці, в Англії, в Кореї —
З горсток людей незаних, безіменних
Ростуть — але не мавзолеї,
А цілі армії під прапорами: Ленін.
Несіть себе — не жмені із землею —
На пам'ятник народньої жалоби!
Несіть — ізлитих в сталь, в єдину масу, щоби
Розб'ить ланцюг, нове кувати нею...

СЛОВО „КОМУНА“

Слово „комуна“ — як постріл,
Слово „комуна“ — як спів.
Погляд свій — думку загострив,
Протинаючи мряку віків.

Плечі залізні машини
(Думка упертий лянцет¹⁾)
— Слухняні енергії плини,
Музику кличу „вперед“.

Але запальні аргонавти²⁾,
Розбиваючи грудьми бурун,
— Охрищують панцерні авто
Іменем ясним „комун“.

Погляд свій — думку загострив,
Протинаючи мряку віків:
Слово „комуна“ — як постріл,
Слово „комуна“ — як спів.

¹⁾ Гострий ніж, що його вживають лікарі. Думкою, наче лянцетом, поет розрізає „мряку“ майбутнього.

²⁾ Мореплавці на казковому кораблі „Арго“. Тут вжито як „запальні“ мореплавці, що не бояться невідомих шляхів, не зупиняються перед жодною небезпекою.

САТИРИ

СЮДИ, ПОЕТИ!

Сюди письменники - співці!
Продайте кобзи, флейти, ліри
(Як знайдуться на них купці)
— І в стан веселої сатири.

... Сипнути ворогові приском
Гарячих іскор — по очах,
Та так, щоб в землю врився писком.
Й, оскажений, шкабарчав...

Де боляче — до рани ляпис!¹⁾
Не загниє, зупинить кров!
— Дивись — і знов працюють лапи
І мурмеляга — дужий знов.

Вайлу, нехлюї — терпентином²⁾,
Червоним перцем квецонуть, —
Що й стане з квалістю і спліном:
Живцем здереться на стіну!

В час відпочинку полоскоче
Веселе слово грудей міх...
Коли робочий люд регоче,
— Навряд чи буде пану сміх!

¹⁾ Ляпис вживається в медицині: ляписом припікають рани та роз'яत्रюють їх у разі потреби.

²⁾ Скипидар.

ПЛЯКАТ НА ВУЛИЦІ

Спокійно йдїть. Нехай не зачіпає
Нї серця вашого, нї вашої кишені
Настирливе благання прохача:
Покавкає й одстане голопузий...

Спокійно йдїть собі. У вас турботи:
Робота, біржа, зібрання, посада,
Вечїрка, лекція, нарада чи театр,
А може просто відпочинок тихий
В родиннїм огнищі, за самоваром.

Спокійно йдїть. Аджеж прохач нахабний,
Що крутиться в'юном під вашими ногами,—
Напевне вже шахрай, злодюга,
Розпусний і брудний, отруений до дна,
Хоча йому всього і вісім років...

Спокійно йдїть. Нехай не ворухиться
У грудях серце ваше, в шлункові — шматки
Іще не зовсім перетравленої їжі,
Бо ви ж людина й маєте ж ви право,
Не думавши про інших, їсти й пити.

Бо коли б кожен їжі шмат і кожна крапля пива
Купалася в згадках про зголоднїлих —

Напевне б шлунок революцію зробив
І ваше припинив корисне існування...

Спокійно йдїть собі. Спїть, їжте, пийте,
Переступаючи через незримі трупи,
І будьте певні — то закон життя!
Коли ж без огляду на вашу чисту совість
Солодкий шмат застряне вам в горлянці —
В карнавку киньте знак дрібний грошевий,
Сповнїть свій громадянський обов'язок
І можете ізнов спокійно жити,
Повторювать слова із огняних плякатів
Про те, що „дїти — квіти“, „в них майбутнє“...¹⁾

¹⁾ У цїй сатирі поет глузує над „спокійним“ обивателем, що не хоче допомогти дїтям, і таким чином поет хоче вплинути на суспільство, щоб воно якнайактивнїше підтримало і виховало свою зміну.

ЧВАНЬКО

Іван Чванько — за голову сільради
В одному з сіл Прилуцької округи
На Полтавщині був. Хоча й по других
Губернях теж чваньки залазять в органи радвледи
(Кажу це для потіхи полтавчан).
Так наш Іван
Начальству пише про село доклади,
Що все, мовляв, іде як слід, гаразд.
І справді, на селі, як кажуть, лихо — тихо.
Та раз
В газеті прочитала десь дячиха
(Чванько з панами і дяками
Не раз, не двічі цокався чарками),
Що в тім селі — страшенні непорядки.
Хтось розписав — і про церковні грядки,
І про хабарництво Чванька,
Про все, — що на селі траплялося безладдя...
„Це про мене?! Про владсть таке? — гука
Іван Чванько. — Чекай, собачий дядя!
Тебе попід землею я знайду...
Селькори, шкрябопери, гади!
Як? Нападать на агента радвледи!..“
.....
Кричать чваньки із лютим серцем.
Селькори! Гнів чваньків присипте перцем!

РАДЯНСЬКИЙ КАЛАМАР

У Петропавлівці, селі,
В окрузі Харківській, отут під самим носом,
Селяни, колупаючись в землі,
Додумали, що так одним покосом
Якогось ячменю чи жита — не плігнути,
Не вилізи із злиднів мужику;
І розвели сами, хоча й бувало круто,
Культуру цукрового буряку.
Губвиконком за те — селянам нагороду,
Щоб іншим стало ясно назавжди,
Що лиш культура вихід для народу,
Постановив: у премію щось тисяч з сім пудів
Зерна, що зібрано було, яко податок,
— Селянам повернуть назад, як преміяльний
даток.
Гаразд. Зібрались петропавлівці на сході:
Якийся лад тій треба дати нагороді;
Недовго думали, недовго говорили,
Взяли й одноголосно ухвалили:
На школу, на лікарню, на повітрофльоту,
В сільський кооператив,
На культ-політ-освітроботу.
Всю суму сход розподілив.
Гаразд і це. А далі не гаразд.
— Біда! Заплутався у справу каламар...

(Бюрократизм — найгірша із зараз,
Болячка наша і кошмар!)
Селяни думали: отак до Вовчі в касу —
Там видадуть готівкою нам суму ласу...
— Та ні, бо в касі порядкує каламар,
У нього — завжди під рукою циркуляр,
А циркуляр — із пактом:
Податок селянинові вертати так то...
Хоч посвідку і дав секретаріят,
(Губерського аж виконкому)
І от, мовляв, вертайте колективно...
— Що посвідка така для радкаламаря?
Йому лиш літера законности знайома
Й робити щось без літери — противно...
Отож прийшли селяни в касу,
А там їм: — Як?.. За всіх одразу? —
— Ні, кожен селянин із вашого села
Нехай прийде з квитком про здачу сільподатку
Й одержить — в чергу по порядку,
Що припаде на його долю...
А так гуртом, щоб видача пішла,—
— Нізащо (каже каламар) я не дозволю...
Почухають дядьки потилицю не раз...
У чергу!.. Кожному!..
Ну, як таке слухать?..
Щось тут неначе тее... не гаразд...
А що якби каламаря почухать...
Щоб знав, як здуру по циркуляру гадить
Радянській владі,
„Преміювать“ посадку буряків
І розвивать „культуру“
... Радянських осликів...

ПРО ДІЛА ДИВНІІ, ЧУДЕСА КООПЕ-
РАТИВНІІ, ПРО ТЕ, ЯК КООПЕРАТИВ
ПОПА ПОРФИРА ПОСАДИВ

В приході пан-отця Порфира
Серед овець його духовної отари
До краю занепала віра,
А це відбилося й на ющі й на наварі:
Прийшов попу справжнісінький великий піст.
Не йдуть, хоч що, даяння...
Тут попадає: „А де ж твій хист?
Хоч би розворушив народ казанням!
Сказав би щось таке про божі чудеса,
Про те, що це ж христос був справжнім кому-
ністом.

А там, дивись — були б і мед, і ковбаса,
Й пшеничне борошно білесеньке на тісто...“
Пораду матушки затямив піп. І згодом
З казанням виступив перед народом.
В отця Порфира голосок
Дзюрчить,
Немов струмок елею.
Народ заслухався. Мовчить.
І слухає: про Галілею¹⁾,

¹⁾ Галілея — така країна в Палестині (в Азії). Піп розповідає відомому казку про „чудо“ з п'ятьма рибами, що ніби трапилось там.

Про учнів бога — рибалок,
Про те, як божий син
Всім вірним показав велике чудо :
Наситив із п'яти рибин
П'ять тисяч люда.
Скінчив нарешті слово пан - отець.
Заворушилася зворушена отара.
Хто хреститься, хто лізе в гаманець...
Як раптом незаможник, дід Припара,
Озався з натовпу: „А я таки своєї.
— Це що? Було чи ні оте у Галілеї,
Чи там у Генісареті,
— А от в газеті
Серед судових справ
Про справжнє чудо я читав :
Кооперація тепер, щоб вилізти із крутки,
У всякі кидається промисла.
Так от, кооператив (забув який, хоч знав)
Рибальством захотів побільшити прибутки...
Сто вісімдесят чоловік,
Один до одного рибалки - фахівці,
Здається, цілий рік
Йому ловили рибу у ріці,
— Мовляв — ловися рибка
Мала й велика...
Та це не чудо, що рибалки ці
Піймали... півтора десятка карасів,—
А чудо в тім, що цілий рік
Сто вісімдесят чоловік
З тих півтора десятка риби
Були при хлібі...“
Зареготався люд з Припариного чуда.
Розсипалась отця Порфира халабуда,

Закрилися селянські гаманці.
Скінчилась справа тим, що агітацію
Розвів Припара за кооперацію :
Мовляв, якби ви всі паї давали,
Були б у неї капітали.
А так, мовляв — то „вудить, вудить,
А істи — чорта будеть...“

ВЧИТИ ТРЕБА!

В Канаді десь професори учені
Доводять, що найкращий друг науки
— То замашенькі буки,
Або лозиночки довженні :
Бо без биття,
Мовляв, не буде ні науки ні пуття...
Звичайно, ми не то, що та Канада
Культура їхня — нам не по кишені крам...
Але бувають і у нас випадочки „што-нада“
— Упору хоч професорам!..

Питання: бити жінку чи не бити?
Трохим — за те, щоб бить: учора ще Горпина
Замість того, щоби обід варити,
В жінвідділ швендялась, лиха її личина!
Стецько — той проти: уникаймо сварки.
Рівняймо всіх жінок до нас, чоловіків...
(А хтось шепоче: у його Одарки,
Здається, дужчі за Стецькові кулаки)...
Іван же мов учений: і не знати,
Що саме уважати за биття.
Одне — коли попругою тріпати,
А зовсім друге — ніжненько: за косу й на
сміття!..
Звичайно, віжками й попругою — не варто,

— Ще й по суду, буває, нагорить,
А так, легесенько вчепитися за коси,
Та раз чи два по пиці добре шваркнуть,
Та й відпустить — хай трохи поголосе,
То й тямитиме жінка нас любить...
Ще довго думали й судили.
Нарешті, всі зійшлися на одному:
Чоловіки жінок щоб вже не били.
Жінок не можна бить,
Бо рівна нам у всьому жінка кожна,
Але „повчити“ жінку, як не догодить
Господареві дому, —
— Чому б і не „повчить“...
„Повчити“ завше можна...
Ви думаете — все це вигадав я сам
І в нас таких немає мудрих Соломонів?
Та де!.. Такі „закони“
Установив Калантарівський комнезам.

КОМУНІЗМ І... ПЛЮВАЧКА

Прочитавши гасло на афіші:
„Комунізм — один рятунок від сухот“, —
Хтось розкисне: бо напевне ж пише
Фаховець, а не якийсь ідіот.
Я, звичайно, знаю: в комунізмі
Коховських „ломачок“ не знайти.
Та й не їх одних. Бакциль бюрократизму¹⁾
Й глупоти теж тоді не знайдеш ти.
Але хтів би я знайти собі й сьогодні
В боротьбі з сухотами, хоч як
Щось таке, що покладало б сходні
До здорового, щасливого життя.
Комунізм — звичайно, наше гасло,
І про нього зайву кинемо балачку.
Далі будемо: про пирхавку із кашлем,
Про ручкання, поцілунки та плювачку.

Пирхавка і кашель. Хай господь хоронить,
Щоб при них свого ви затуляли рота!
Передати легко слиною сухоти —
Раз передасте — то менше в вас... Резонно?

¹⁾ Коховські „ломачки“ (що їх відкрив учений Кох) та „бакцилі“ — найдрібніші живі істоти (їх можна побачити лише під сильним мікроскопом), що викликають у людей і тварин різні захворювання.

Про ручкання. Як же, невічливо навіть
Рук не подавати друзям і знайомим!
Досить лиш плякати в кабінеті ставить:
„Через руки — пошесть передаємо ми...“

Поцілунки. Тема — що й казати, весняна.
— Ми її обмежим: тільки про малих...
Як же пацана нам
Не поцілувати
В пухкі губенята,
Як побачим їх?...
Що? Сухоти будуть...
— Через поцілунок? Що за челуха!
Ми ж не звіри — люди,
І дитину пестить — тут нема гріха.

Про плювачку, врешті. Фе, бридке слово!
Як неестетично зводити й балачку
На якусь... плювачку...
— Плюнь, терни ногою — чисто і готово!..

Ну, що ж...
Ручкаймося, харкаймо, плюймо,
Не миймо рук, дітей цілуймо в рот,
Афіші з гаслами друкуймо
— І... будем дохнути від сухот!

СЛОВНИК

Укр. Акад. Наук присвячую.
Автор

За працю культурну засів робітник,
До вченого слово мовив :
— Щоб міг я учигись — мені дай словник
Живї української мови.
Учений засів за роботу. Не спить.
Вивча кожну літеру в слові.
По всіх кабінетах робота кипить :
Розвідок гори готові.
Минють — і тиждень, і місяць, і рік!..
Ученому — запит : — Готовий
Словник
Живої української мови?
— Ось зараз перевірю, — учений рече.
Збирає учених. Гнуть спина...
— А мова живе і рікою тече,
І хвилями плещуть в ній зміни...
... Так роки проходять... Десяток їх... Вік.
Новими словами плетуться розмови,
— Але наші вчені ще пишуть „словник“
„Живої української мови“.
І нащадки наші, зайшовши в УАН,
На горах паперів чудових
Знайдуть тільки мумії й мертві слова
„Живої української мови“...

ЛЬОКАЇ

„Українська Народня Капеля“
Ол. Кошиця тепер оце подорожує
по Америці, де виступає в
сальонах князів і мільярдєрів.
З газет

Кріпак Шевченко люльку пану
З дитинства мусів подавать..
Кріпак Шевченко панство п'яне
Плямив у вогняних словах...
То був кріпак, панська худоба,
— Але душею — не льокаї,
— Він не шукав панів шаноби,
Прокляв їх п'яний, ситий рай,
В той час, як поту лле ручай —
З робітника і хлібороба...

„Нащадки“ славного Тараса
„Співці українських пісень“ —
Як їхня доля заплелася?!
В чаду шинків і кав'ярень,

На сценах панського сальону
Селянську пісню дзвінно-тонну
Капеля Кошиця співа
— І заля слуха, не жива...

Кріпак Шевченко люльку пану
З дитинства мусів подавать...
А сам ненавидів погану,
Кував, немов ножі — слова.

Його „нащадок“ панській зграї
За „славу“... пісню подає...
Могли б бути вільними льокаї,
Але вони рабами є,
Рабами здохнуть, не залишать
І пам'яті серед живих...
Історики одні запишуть.
Про їхні зради й хамство їх.

РАДЯНСЬКИЙ СІРНИЧОК

У Туреччину привезено велику партію радянського виробу сірників, що користуються великим успіхом. Помічається дальший розвиток господарчих зносин Туреччини й СРСР. Англійські й французькі газети не криють занепокоєння. *З газет*

Прийшовся туркам до смаку
Радянський сірничок:
Кальян чи люлечку яку
Розкурять — і мовчок...
Мовчить турецький селянин,
А гадка — в голові:
Горить сірник — не без причин
Вогнем якимсь новим...
Англійці — в крик. Французи — в крик.
— Як не кричать?... Аджеж
Несе радянський той сірник
На схід вогонь пожеж...
Прийшовся туркам до смаку
Радянський сірничок...
Вперед! Дорогу сірнику!
А далі що?...
Мовчок...

БАЙКИ

ПАВОТЬ НА РИШТУВАННІ

Де смітники колись були, халупи і руїни, —
Палац будовою почато.
Чи ж є що неможливе для людини,
Коли за справу візьметься завзято?..
І день і ніч працюють архітекти,
Готовий плян, є люди й матеріяли,
Машини із напругим крєктом
І люди-комашня запрацювали,
І спершу зріс,
Неначе ліс,
Високого — до неба — риштування,
А потім — мури почали рости —
Поволі — та невпинно до мети:
— До цегли — цегли приростають грані...
Ще перші поверхи палацу не постали,
Лише означивсь геніяльний задум,
А павуки вже риштування засотали:
На павоті сидять і світять жирним задом,
Чекаючи дурних комашок на обід...
Їх куми — з недалекого болота
— Жаб галасливих рід —
В захопленні: „От куми! От робота!..“
Машини й люди, камінь і чавун,
Бетон і цемент, пісні і зідхання —
Робота йшла в мережі риштування

І виріс, зрештою, палац. Палац Комуни.
Коли ж закінчилась робота,
Риштунки порубали (з павутинням!).
А там кінчили й з баговинням,
І парк зростили, де було болото...

Суть байки кожному, здається нам, ясна —
Про „павуків“¹⁾ вона.
Отож працюй! Та не зроби „промашки“,
Бо в павутиння ловляться комашки...

¹⁾ Під „павуками“ тут треба розуміти куркулів, непманів та всіляких шкідників — ворогів соціалістичного будівництва, а під „жаб'ячим болотом“ міщанське болото обивательщини.

ПРО РОЗУМ

Жив собі дід та баба.
Була у них курка ряба,
Мали собі кривеньку хатинку,
Розжилися і на дитинку.
Дід радий, баба рада.
— Виросте дитина, минеться біда:
Буде кому дбати
Нас старих годувати.
Минає час. Дитина росте.
— Дітям рости — діло просте.
Клопочуться батько й мати:
Треба дитині ім'я давати.
Довго думали, гадали:
„Розумом“ назвали.
Минає час. Дитина росте,
Та виходить щось — не те:
Зветься дитина „Розум“,
— А наче в цвіту прибите морозом.
Чи не догляділа мати,
Чи зроду було дурнувате,
А тільки росло й росло,
І виросло... дурнем на ціле село..

Це казка. А після казки
Замість звичайної бубликів в'язки

Хочу сказати кілька слів
Про справи сучасних днів:
З усіх боків ми чуємо: „я!.. я!.. я!.. я!..
Буду зватися іменем вождя!“
До Ленінграду
Кожен рівняється „кооператив“,
Що продає тільки пудру й помаду.
А хтось догадався: усі порти
Іменем Леніна перехрестив...
Це я не для того, щоб когось образити,
— Та навіщо ж вивіски мазати?
Ленінцем зватися — це не пустяк.
Ленінцем бути треба серйозно,
Щоби не вийшло отак,
Як у казці з „Розумом“.

ДИРЕКТОР І ГРОБАК

У суді розглядалась справа
Про те, як цукровий завод,
Що працював на повний ход
І що свою казну
На його тратила держава,
— Дав цукор гірше полину:
По всіх статтях бухгалтерійних зшитків
— Одні лиш збитки.
Підсудний — фахівець, директор з цукротресту
— „Дозвольте відповідь почати із протесту,
— Він мовив, — тут
Ні до чого і допити і суд.
У мене в цукроварні
Були би наслідки з роботи гарні,
Коли б на буряки
Не напосіли шкідники.
Дивіться в книги: тут поденні і сезонні
— Всі витрати й роботи — на долоні.
Судить же, хто судити вміє,
— Та не мене — стихію...“
Довгенько судді думали-гадали,
З усіх боків у книги заглядали,
— Неначе й справді так:
Підсудний все зробив, що міг. Орав і сів,
А що немає цукру — з'їв гробак,

І винна у всьому стихія.
Директорові ж за дискредитацію ¹⁾...
Ще, мабуть, треба дати компенсацію ²⁾.
На тому й стало. Вже писали в протокола,
— Коли з-під столу
Лунає голос гробака:
— „Завіщо на мене нападуть така?
Я з голоду і так засох,
Немов після холери,
Бо він, бодай вам злох,
Орав і сіяв на папері...“

.....
Хто не вгада, які
Нам гірші шкідники:
— Чи ті, що нищить їх радянський агроном,
Чи ті, що їх ми печемо судом?
— Але й на тих і на других
Знайти одну лиш можна раду:
Як хочеш винищити їх,
— Підтримуй і зміцняй радвладу.

¹⁾ Дискредитувати — позбавити довір'я, зганьбити.

²⁾ Компенсувати — чимсь відплатити за щось, чимсь замінити якусь втрату.

ПРО КОНЯ Й ЗАЙЦЯ

Одна ковбасня слави набула
Ковбасами із заячого м'яса,
І до зайчатинки смачної ласа
В ковбасні тій юрба завжди гула.
Коли — скандал! Неначе смак не той
Зайчатина в ковбасах — мов конина!
У ласунів із рота скаче слина:
— Під суд ковбасника! Шахрайство з нами строїть!..
І справді — віддали ковбасника під суд.
На суді він тримався, мов святий:
— Чого від мене, — каже, — треба тим,
Що купували в мене ковбасу?
Аджеж я ковбасу їм продавав таку,
Яку від мене вимагали,
Й зайчатину вони завжди в ній мали...
А що конину клав — так тільки... для смаку...
— Та скільки клав? Кажі, з судом не грайся...—
Суддя ковбасника запитанням спиня.
— Та... нарівно: на кожного коня
В ковбаси акуратно клав я й зайця...

Отак і крамар наш при виборах гукав:
— За що мене позбавили ви прав
Й не допускаєте до виборів у раду?!
Всі ж вибиратимуть! Так що ж я вам

Радянську владу
Перекину сам?
Де ж рівність? Хай закон усіх рівня!
Та неможлики йому: — Ей ти, не підбирайся,
І не рівняй коня
До зайця.

ОПАНАС НА ЯРМАРКУ

Із дальнього села в самісіньку Полтаву
На ярмарок поїхав Опанас
(Іллінський ярмарок іздавна має славу).
Поспродував, купив що слід і повернувся в час.
Приїхав Опанас увечері додому.
До нього всі сусіди: — Що та як?
Невже ізнов на ярмарку все чисто по-старому?
Торгує хто? Чи більшовицького багато там купця?
— Га? Більшовицького? Неначе не помітив...
От непманів — тих бачив. Все нові.
Крамниці в їх такі, що де там, в нашій свиті!..
А звуться якимось так, що крутить в голові:
Якісь Хацерики, Вакоти, Губакторги,
Все-укр-ком-поми, Лаврики¹⁾... Та де —
Хіба у пам'яті усіх до купи згорнеш!?.
Вже звісно — непмани. Хай чорт до них іде,
А я пішов шукать своїх, селянських...
— Ну що, знайшов? — А як же... На ятках
Позаду тих крамниць непманських:
„Селянський рундучок“, „Взаємна користь“, „Злидням
страх“

От там і спродався і накупив усього.

¹⁾ „Ларьок“ — радянське торговельне товариство (тепер його нема — закрилось).

— А хто торгує там? Мабуть, більшовики?
— Е, чорт і розбере! Побачив Здирщенка старого
Та Рабиновича... Але вертатись не з-руки
— Все 'дно свого купця немає,
Так я у них купив який там треба крам...

Отак наш Опанас шука
На ярмарках більшовика.
А де ж тих „Лавриків“ напружена робота?..
Ех, Опанасе, Опанасе!.. Все твоя темнота...

ДЕРЖАВНИЙ РОЗУМ

Був Клим робітником. І кожної суботи
З получкою приходив із роботи.
Але якось в суботу Клим пропав,
Неначе язиком корова ізлизала.
Минає вечір, ніч, і ранок, і півдня
— Родина ціле місто обшукала,
Не знаючи, що й думає. Пригрепав
Наш Клим додому в понеділок, мов свиня...
— Та де свиня?! Нащо її поганиць?—
Далеко гірший за свиню наш п'яний!
— „Чи ти в собі?! Та де ж твоя робоча совість?..“
На Клима цілий рід напав.
— „Н-ну, л-лекше, ви! Державних не чіпайте справ“...
Белькоче Клим.—Це ж я... пілтримував... дер-
жавну... промисловість...
— Якби не ми — давно б державний спиртотрест
Мав н-на собі... один... в-великий хрест...
— Його і так... з-зарізали акцизи...
— А ви... т-туди ж... контрреволюціонери
і харцизи...“
Не знаю, як кому — по-моєму ж, резонно:
„Зубровку“ не зрівняти з самогоном.
— І легше й користь для держави,
Але одним наш Клим неправий:
— Не його справа дбати про акциз
І п'ять до положення риз...

ЗВІРЯЧИЙ МИР

Лисиця скаржилась одна:

— І що за світ?! Скрізь ворогів стіна:

Навіть рідня, навіть свої брати

Зубасті на тебе вишкірюють роти.

Куди не глянь — всі дивляться, мов гади,

Стоптать тебе, здушуть, із'їсти раді!..

— „Скажи, голубонько, за що ж така напасть?

Аджеж сама нікому зла не робиш?“

— А як же, як же! Всім бажаю щастя,

Ні на кого не маю злоби!..

— „Але за що ж ненавидять тебе

Й ніхто з братів, рідні — тебе не любить?..“

— Та хто і зна. Хто зможе — той скубе,

А кажуть, що... за пазурі та зуби!..

— „А й справді — пазурі в тебе — нівроку, як ножі

І зубки — теж, такі собі, нічого —

Зустрінешся — дивись і кишки бережи!..

Хоч ними ти, звичайно, і не чиниш злого,

Проте, коли б зробити спробу ти змогла —

Постригла пазурі і зубки притупила!..“

— Еге! мені, мабуть, ти конче хочеш зла —

Мене б тоді овечка кожна з'їла!..

— „Не знаю, що робити з лишеньком твоїм —

Що робиш ти сама, щоб уникати зла?..“

— Що я роблю?.. — Ловлю, давлю та їм!.. —

Лисичка смирененько відповіла!..

Англійський лис, французька гієна,

Американський лев і вся дрібна звірота

Кричить по всіх газетах і антенах,

Що всім їм мирно тільки жить охота.

Розмови про роззброєння ідуть —

А зуби й пазурі ростуть собі й ростуть!..

ПАВУК УТІК — ЛИШИЛАСЬ ПАВУТИНА

Пуанкарє скинуто з посади
голови французького уряду.

З газет

Жив - був павук,
На павутині жив...
Пив піт робочих рук
І кров гарячу пив.

— Тепер історії рука
Жене у безвість павука.
Але сміється христовик:
— Ніщо не зміниться без мене,
Радіє лиш хлоп'я зелене
— До павуків наш нарід звик...

Проте звучить уже порада:
— Змести — й ногою гада,
А стелі й стіни
Очистити від павутини!

ГРА

У пана з наймитом усе ішло гаразд:
Пан спав, гуляв і їв,
А наймит по хазяйству лоба грів.
Коли одного разу
Став пану наймит суперечить:
— „З якої,— каже,— речі
Я, паночку, тягну усю роботу,
А ви до діла не двигнете й пучки?
Якби хоч раз ви скуштували поту
натрудили ручки...“
Пан — умовляти. З ласкою, з докором.
Не вірить наймит. Каже: „Ні, ви ворог.
Мене ви держите немов раба,
Й одна між нами мова — боротьба...“
Нарешті пан, щоб вкосякати невіру,
Почав таке: „Ти, друже, злий не в міру...
Чи ж винен я, коли тобі одна судилась доля,
Мені ж друга? — Тож тільки щастя, божа воля.
Бо все жигтя для нас — неначе гра у карти:
Той виграв. Той програв. А сердитись не варто.
Де ж бачив ти, щоби у грі партньор з партньором¹⁾
Поводився як ворог?
Покинь свої думки
І знову грати будем залюбки...“

¹⁾ Партньор — учасник гри.

А наймит: „Грав би, може, й я із насолодою,
Та тільки зовсім іншою колодою:
Без короля й без туза...“
І пана — в пузо...
Американський пан Рокфеллер книжку випустив у світ:
Що робітник і пан — лише „партньори в грі“...
Ей, пане, бережіть живіт...

ЗМІСТ

	Стор.
Ол. Попів — Життя і творчість В. Блакитного	3

В житті горю. (Пісні боротьби)

✓ В житті горю	17
✓ Молоді привіт	18
✓ Червоні плями	19
✓ Буяння сил	20
✓ Юний лад	21
✓ Вперед	22
✓ До берегів	23
✓ Краса	24
✓ Після музики	25
✓ Серця перебої	26
✓ Тупого болю	27
✓ Маніфестація	28
✓ Барабани б'ють	29

Буряний розмах. (Боротьба за Жовтень)

✓ Війна	33
✓ Сумирним	34
✓ Канонада	35
✓ Буржуй	37
✓ Прийшла весна	39
✓ В розгулі	40
✓ Баляда про любов	41
✓ Повстання	45
✓ На чатах	47

	Стор.
Червоні зорі. (За всесвітню революцію)	
✓ Червоні зорі	51
✓ Над трупом мурами забитих	53
✓ Бастілія	54
✓ За вікнами палаців	55
✓ Гімн голоду	57
✓ Спека	58
✓ Червоний напис	59
✓ Еджевуд	61
✓ Електра	64

	Стор.
Удари молота. (Соціалістичне будівництво)	
✓ Удари молота	73
✓ Плацой	74
✓ Батрацька	76
✓ Ранок	77
✓ Україні	79
✓ Курорт	82
✓ На п'ятий рік	83
✓ Про пам'ятник	84
✓ Слово „комуна“	85

	Стор.
Сатири	
✓ Сюди, поети!	89
✓ Плакат на вулиці	90
✓ Чванько	92
✓ Радянський каламар	93
✓ Про діла дивні	95
✓ Вчити треба	98
✓ Комунізм і плювачка	100
✓ Словник	102
✓ Льокаї	103
✓ Радянський сірничок	105

	Стор.
Байки	
✓ Павоть на риштуванні	109
✓ Про розум	111
✓ Директор і гробак	113

	Стор.
✓ Про коня й зайця	115
✓ Опанас на ярмарку	117
✓ Державний розум	119
✓ Звірячий мир	120
✓ Павук утік — лишилась павутина	122
✓ Гра	123

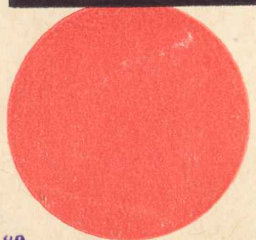
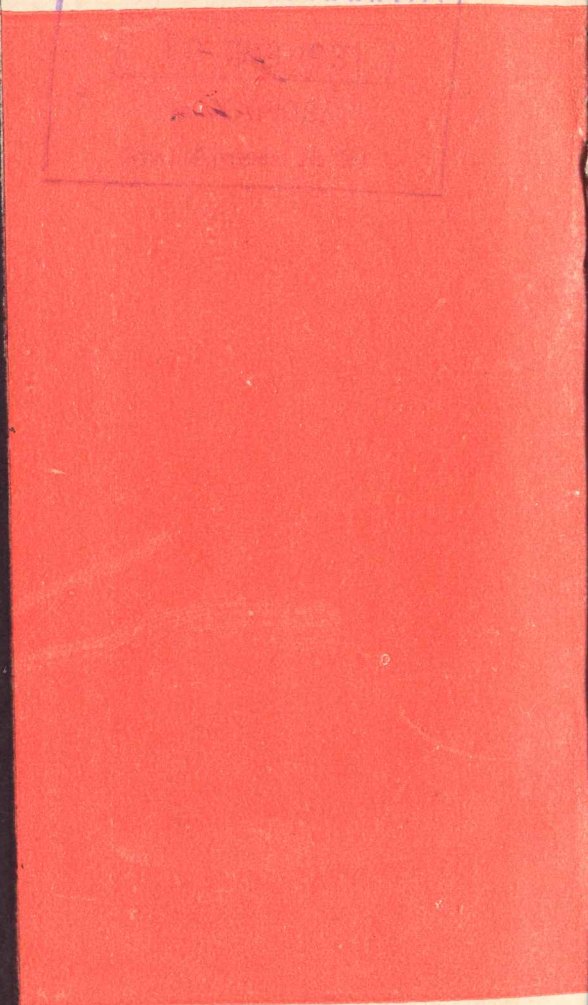
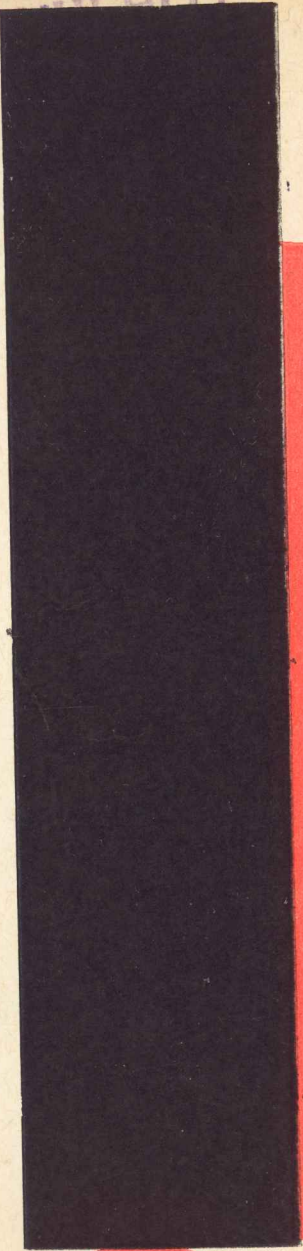
ВИЛУЧЕНО

2774

Ціна 40 коп.

2774

УКРАЇНСЬКА
КНИЖКОВА ПАЛАТА

ВИЛУЧЕНО

ПЕРЕВІРЕНО
312 577